

På tide å stå opp og endre verden

En filosofisk samtale med utgangspunkt i diktet «Etter 22. juli» av Frode Grytten.

Oppgaven er utviklet med utgangspunkt i temasidene om filosofiske samtaler på www.skoletorget.no

Tidsbruk: 90 minutter

Passer for: Elever på 9. og 10. trinn på ungdomsskole og videregående skole

Mål:

- utvikle egne synspunkter gjennom kritisk holdning og selvbevisstgjøring
- styrke samtaleferdigheter, som argumentasjonsferdigheter og evnen til aktiv lytting
- reflektere rundt egen rolle som medborger

Forberedelse: Skriv ut diktet "Etter 22. juli" av Frode Grytten. En kopi til hver elev.

Gjennomføring:

1. Før den filosofiske samtalen bør elevene sammen repetere diktet for å bli bedre kjent med teksten, men også våkne litt og få brukt kroppen/stemmen. Alle får utdelt diktet.
Tips til oppvarming:
 - Alle leser diktet sammen i kor, gjerne i ring.
 - Alle leser diktet sammen i kor, men med ulik stemmebruk; variere volumet, med hviskestemme, med stigende volum osv.
 - Alle går rundt, som i en hønsegård, og leser uavhengig av de andre. Her kan elevene bestemme mer selv. Der kan gjerne legge seg ned på gulvet og rulle, hoppe, hinke, men må være i bevegelse.
 - Elevene deles i to grupper og leser mens de står på to linjer, mot hverandre. De kan lese annenhver linje, avsnitt eller hele diktet hver.
2. Elevene deles inn i samtalegrupper på 8-12 personer. Gruppen sitter i ring. Alle bør ha papir og blyant/penn for å kunne ta notater underveis. Dersom det lar seg gjøre, kan det være en lærer sammen med hver samtalegruppe. Alternativt kan samtalen foregå i grupper og med deling i plenum.
3. Siste verselinje i diktet er «hei, hei, på tide og stå opp og endre verda». Sammen skal gruppa samtale om «Hvordan kan VI stå opp og endre verden»?
4. Før samtalen starter er det viktig at du klargjør hvordan samtalen skal foregå:
 - Vi tar oss tid
 - Vi lytter
 - Vi viser respekt
 - Vi begrunner våre påstander
 - Vi skal ikke ha et fasitsvar - samtalen i seg selv er målet;
5. Samtalen kan starte ved at alle skal tenke gjennom spørsmålet først og notere ned påstander, spørsmål eller andre ting på en lapp før samtalen starter. Deretter kan du spørre om noen vil dele hva de har skrevet, og dette kan brukes som utgangspunkt for samtalen.
6. Det går an å ta pauser underveis for å oppsummere samtalen så langt.

7. Avslutt med å oppsummere:

- Hva har samtalen gitt oss av ny innsikt?
- Hva syntes dere om denne måten å utforske et tema på?
- Var det noe som overrasket dere? Hvorfor?
- Kan vi ta med oss noe lærdom fra denne samtalen til andre samtaler vi har i hverdagen?

Tips til den som fasiliterer samtalen

Målet med den filosofiske samtalen er å gi elevene trening i å delta i gode, undersøkende dialoger, som et alternativ til den konkurransepregede debatten. I den filosofiske samtalen dreier det seg ikke om å overbevise andre om at ens egne meninger er de rette, men å utforske et tema i fellesskap.¹

Slik utforskning innebærer også at man bør ta ordet selv om man er usikker på det en sier. Det bør tydeliggjøres for elevene at det å snakke er en måte å tenke på. Noen ganger blir en først klar over hva en tenker, idet en uttaler det. Gjennom den filosofiske samtalen tenker en sammen med andre, gjennom å utvikle og bygge videre på det som sies.²

Vær obs på rollen din – din oppgave er å være en interessert samtalestyrer som legger til rette for at samtalen kan utvikle seg mest mulig på elevenes premisser.

Tips til undersøkende spørsmål:

- Omformulering. Eksempel: «(Jeg er ikke sikker på om alle har forstått helt hvordan du tenker her,) kan du gjenta det du sa med litt andre ord?»
- Fortolkning. Eksempel: «Jeg er usikker på om du er ironisk nå, fordi ... (begrunn med f.eks. tonefall, ansiktsuttrykk, fakter og kroppsspråk.)»
- Definisjoner av viktige ord i samtalen. «Hva legger vi egentlig i ordet ...?», «Er det flere mulige måter å bruke ... på?» eller «Hvis vi definerer ... sånn og ikke sånn, er det da flere som er enig/uenig med ...?»
- Oppmuntring til alternative tenkemåter ved mot-eksempler ..
- Bidra med saksopplysninger, fakta eller faglige oppklaringer relatert til innspill, men pass på så disse opplysningene ikke oppfattes som svar på de filosofiske spørsmålene samtalen dreier seg om.

Tips til styring av samtalen, dersom samtalen skal gjennomføres med en hel klasse:

- Bruk gjerne talelapper (hver elev får f.eks. fem lapper hver og må gi fra seg en når de sier noe)
- Trekk hvem som skal svare på noe ved hjelp av lapper/ispinner eller bruk terning (hver elev får et nummer, det går an å kjøpe terninger for rollespill med flere nummer enn 6)
- Be den eleven som har et spørsmål selv bestemme hvem som skal svare
- Legg inn tenkepauser hvor alle svarer på noe som har kommet opp underveis i samtalen (skriftlig)

Tips dersom samtalen går i stå:

- Spør elevene: Hva er feil? Hva er vanskelig? Hvorfor er det kjedelig? Hvorfor deltar ikke alle i samtalen?

¹ Skoletorget, *Filosofiske samtaler med barn og ungdom*, (Hentet 20.04.2020 fra: <http://skoletorget.no/abb/filo/tour1.htm>)

² Kverndøkken, Kåre (2016), *101 måter å fremme muntlige ferdigheter på - om muntlig kompetanse og muntlighetsdidaktikk*

- Etter at dere har utforsket hva som er problemet, forsøk å finne løsninger. Hva kan gjøres? Forslagene kan samles inn og skrives ned på tavla, og elevene kan stemme over de ulike forslagene til løsning. For eksempel: samtalen avsluttes, dere tar en pause, velger et nytt tema...